

Erfgoed Magazine Enschede

Een uitgave van de Stichting Cultureel Erfgoed Enschede,

Jaargang 10 - nummer 126 SETEMBER 2025

Inhoudsopgave.

1. Blik op de kerk (28): De Grote Kerk op de Oude Markt in Enschede (4).
2. Boerderijmuseum De Lebbenbrugge in Borculo.
3. Boekenshop.
4. Twentekanaal een monumentale waterweg (7.)
5. Meldpunt Cultureel Erfgoed Enschede.
6. Doopvonten dor de eeuwen heen. (5)
7. Nieuw op onze website.
8. De watertoren Almelo.
9. Gun Enschede kleur op de wangen.
10. Pollekede kat is 600 jaar oud.
11. Enschede Boulevard 1845 omstreeks 1970.
12. Kasteel Saterslo in Saasveld.
13. Subsidie gemeentelijk monument.
14. Willy Berends voor de tweede keer in de fout.
15. Open Monumentendag Enschede.
16. Kasteel Kronborg in Denemarken. UNESCO Werelderfgoed.

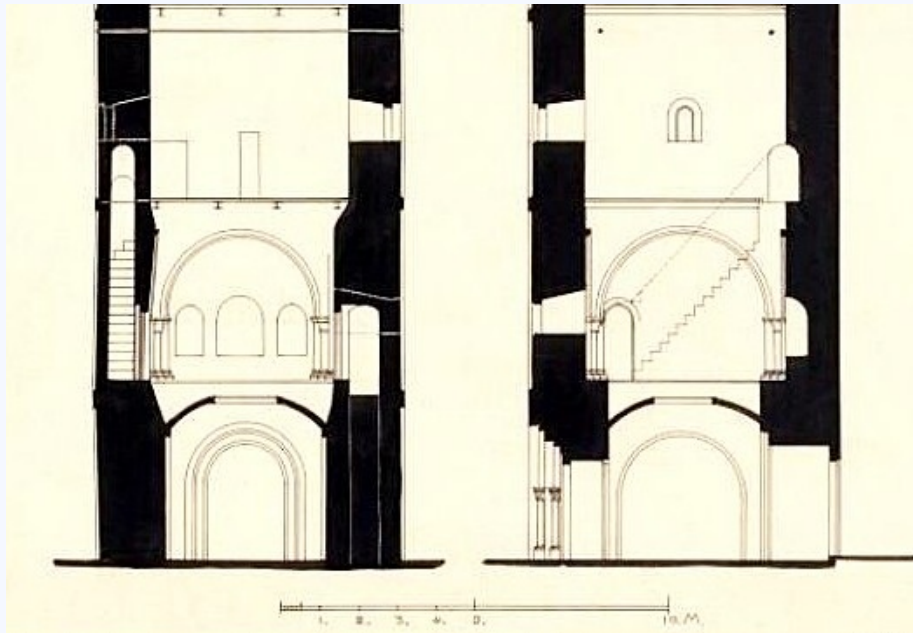
1. Blik op de kerk (28): De Grote Kerk op de Oude Markt in Enschede (4).

Het raadsel van de de St. Michaëlkapel.

In 1927 en 1928 heeft er een grote restauratie plaatsgevonden van Grote Kerk op de Oude Markt in Enschede. De torenspits wordt verbouwd naar het vermoedelijke model van 1840. Er komen een beiaard en nieuwe luidklokken in de toren.

Tot grote verassing van personeel van Gemeentewerken wordt in de kerktoeren een onverwachte ontdekking gedaan. Op de eerste verdieping van de toren ontdekt men in de zuid-en noordmuur een dichtgemetseld Bentheimer stenen poortje. Via de zuidmuur geeft dit poortje toegang tot een stenen trap die in de muur van de toren is aangebracht en afdaalt tot in de kerk aan de zuidzijde van de torenuitgang.

Doorsnede tekening van de toren uit 1925 van W. Scheepens waarin is weergegeven de inpandige trapstructuur naar de vermoedelijke St. Michaël kapel op de eerste etage.

Stenen trap naar de st. Michaël kapel.

De openingen die vroeger de trappen moesten verlichten, zijn destijds dichtgemetseld. Dat is in de buitenmuren nog te zien. Op de eerste verdieping wordt - nadat de trap wederom is hersteld - een ruimte ontdekt die veel weg had van een romaanse kapel.

Zeer waarschijnlijk heeft zich vroeger aan de oostzijde een altaar bevonden, met aan weerszijden een nis die uitzicht in de kerk hebben gegeven. Deze kapel is mogelijk gewijd aan Sint Michaël. Grote kerken in de romaanse tijd hebben vaak een St. Michaëlkapel, een gewoonte die tot in de gotische tijd voortduurt (zoals de Domtoren in Utrecht).

Meerdere onderzoekers zijn van mening dat de Sint Michaëlkapellen zijn gebouwd op plaatsen waar vroeger een heiligdom gewijd aan de eredienst van Mars is geweest. Tegenwoordig zijn onderzoekers echter van mening dat deze kapellen een kopie zijn van de grafkapel in Jeruzalem en de verschijning en verering van Sint Michaël op de berg Gargano (Italië).

Hoe de kapel in de toren van Enschede was ingericht en of zij een altaar had, weten we niet. Maar de kapel heeft door venstervormige openingen wel in verbinding met het schip gestaan.

Waarvoor deze torenruimte met openingen naar het schip praktisch diende is een vaak gestelde vraag die tot op de dag van vandaag niet is opgelost. Volgens dr. Kalf zou het kunnen zijn gebruikt als loge van waaruit bepaalde personen afgescheiden van het gros van de kerkbezoekers de diensten konden bijwonen. Een mogelijkheid is ook dat het een zangkoor is geweest en uit al deze veronderstellingen blijkt wel dat de oorspronkelijke bestemming niet meer te achterhalen is, althans tot op dit moment. In de oorspronkelijke staat is het overkluisde ruimte geweest die helemaal past in de Romaanse stijl. Het vermoeden bestaat dat de kapel ook heeft gediend als rechtsplaats van de Bisschop het zogenaamde Sendgericht. De ruimte beslaat een oppervlakte van 5,20 mtr. breed en 4.75 mtr diep. De hoogte bedraagt 5,20 mtr. Gezien de afmetingen is de ruimte gebruikt voor kleine gezelschappen.

In de St. Michaël kapel bevinden zich twee vensters met uitzicht op de marktstraat. Boven de vensters zijn nog restanten te vinden van Gotische raamkozijn vermoedelijk uit de kerk na de brand van 1862.

Waarvoor deze torenruimte met openingen naar het schip praktisch heeft gediend, is een vaak gestelde vraag die tot op de dag van vandaag niet is beantwoord. Volgens dr. Kalf zou het een loge kunnen zijn van waaruit bepaalde personen afgescheiden van het gros van de kerkbezoekers de diensten konden bijwonen. Een mogelijkheid is eveneens dat het een zangkoor is geweest. Een ander vermoeden is dat de kapel ook heeft gediend als rechtsplaats van de bisschop, het zogenaamde Sendgericht.

Het Sendgericht fungeerde als moreel toezicht tijdens die visitaties, vaak gehouden in parochiekerken. De bisschop of zijn vertegenwoordiger (zoals de archidiaken) trokken langs kerkdorpen om vergrijpen als overspel, eedbreuk, of ander zedelijk wanordelijk gedrag te behandelen.

Dr. Jan Kalf (1873–1954) was een invloedrijke Nederlandse kunsthistoricus en monumentenzorger, vooral bekend als de eerste directeur van het Rijksbureau voor de Monumentenzorg. Hoewel hij geen archeoloog in de traditionele zin was, speelde hij een cruciale rol in de ontwikkeling van het Nederlandse erfgoedbeleid en de bescherming van monumenten.

Kalf was een voorvechter van een wetenschappelijke benadering van monumentenzorg. Hij benadrukte het belang van documentatie en onderzoek bij restauraties en pleitte voor het behoud van de oorspronkelijke bouwkundige schoonheid van monumenten. Zijn werk legde de basis voor het moderne erfgoedbeleid in Nederland en beïnvloedde generaties van monumentenzorgers en restauratoren.

Uit al deze veronderstellingen blijkt wel dat de oorspronkelijke bestemming niet meer te achterhalen is, tenminste niet tot op dit moment.

Foto's: SCEE

COLOFON

Het Erfgoed Magazine Enschede is een uitgave van de Stichting Cultureel Erfgoed Enschede.

Redactieadres:

Stichting Cultureel Erfgoed Enschede

info@cultureelerfgoedenschede.nl

Tekstredactie; Gertrude van de Bovenkamp.

Bankrelatie:

NL87 INGB 0006 9973 92 t.n.v. Stichting Cultureel Erfgoed Enschede.

Disclaimer

-Ondanks aan de samenstelling van deze nieuwsbrief bestede zorg kan de redactie geen aansprakelijkheid aanvaarden voor de onvolledigheid of onjuistheid van deze nieuwsbrief.

---Het lukt ons niet altijd om de rechthebbende auteur(s) van foto's te achterhalen. Mocht u van mening zijn dat u rechthebbende bent van een foto in dit Magazine, stuur dan een mail naar:

info@cultureelerfgoedenschede.nl

2. Boerderijmuseum De Lebbenbrugge in Borculo.

Er zijn van die musea in onze regio waarvan je het bestaan niet weet, laat staan dus dat je ze bezocht hebt. En toch kan het zeer de moeite waard er eens naar toe te gaan. Wij zijn bij het boerderijmuseum in Borculo geweest en het heeft ons verrast. Museum De Lebbenbrugge - zoals het officieel heet - is gehuisvest in een bijzondere Saksische boerderij met rijke geschiedenis.

De oudste onderdelen van het gebouw stammen uit ca. 1400 (een zogenaamd 'lös hoes' waar mens en dier in één ruimte verbleven). Rond 1550 is er een dwarshuis aangebouwd dat dient als jachthuis voor de Heren van Borculo en later als tol- en herbergwoning. Deze architectonische lagen maken het museum van uitzonderlijk historisch belang. In 1931 wordt het dan verwaarloosde pand gekocht door de H.W. Heuvelstichting, genoemd naar de lokale hoofdonderwijzer en schrijver Hendrik Willem Heuvel. Na een intensieve renovatie wordt De Lebbenbrugge in 1934 officieel als museum geopend.

De Lebbenbrugge vertelt de mensen van nu de verhalen over het boerenleven aan het eind van de negentiende eeuw, met onder andere een bakhuisje, bijenstal, stelbosje (voor houtbewerking), moestuin, boomgaard en zelfs een rosmolen. Er is ook een videohoek met historische films over de regio.

Na afloop is er gelegenheid om na te genieten op het tuinterras met koffie, thee, frisdrank, appeltaart of een ijsje.

Adres: Museum De Lebbenbrugge, Lebbenbruggedijk 25, 7271 SB Borculo;

parkeergelegenheid direct naast het museum en een fietsoplaadpunt is aanwezig.

Openingstijden 2025: dagelijks van 11:00 tot 17:00 uur tot en met 31 oktober.

Entree: € 5,00 p.p. - kinderen t/m 12 jaar gratis; museumkaart en Vriendenloterijkaart zijn niet geldig.

Website: www.lebbenbrugge.nl.

3. BOEKENSHOP.

In onze boekenshop bevinden zich ruim 90 boeken over cultureel erfgoed en de historie van Enschede en Twente. Met de aankoop van een boek ondersteunt u tevens de activiteiten van de stichting Cultureel Erfgoed Enschede. Bent u op zoek naar een specifiek boek of wilt u boeken aan de stichting ter beschikking stellen? Laat het ons weten. Via e-mail: info@cultureelerfgoedenschede.nl.

[Klik hier](#)

4. Twentekanaal een monumentale waterweg (7.)

Bruggen over en sluizen in het Twentekanaal.

1934 de bouw van de Lonnekerbrug.

Er werden over de Twentekanalen 29 bruggen gebouwd. Het grootste deel waren boogbruggen en daarmee zeer karakteristiek voor de Twentekanalen. De constructies daarvan waren vrijwel alle gelijk, met variaties in de funderingen en breedte van de rijbanen.

Het werk is niet in geografische volgorde aangelegd; de kanaalvakken met de ingewikkelde kunstwerken kwamen het eerst aan de beurt. Zo ging de bouw van de bruggen en de verschillende onderdelen van de sluiscomplexen aan het graven van het kanaal vooraf.

De toepassing van moderne materialen als gewapend beton voor de sluiscolken en staal voor de damwanden maakte de bouw van sluizen met grote vervallen mogelijk. Het totale hoogteverschil tussen Zutphen en Enschede is meer dan twintig meter. Om dat verschil te overbruggen zijn er drie schutsluizen in het Twentekanaal:

- Sluis Eefde.
- Sluis van Delden.
- Sluis bij Hengelo.
- In de zijtak naar Almelo bevinden zich geen schutsluizen.

De Twentekanalen met de bijzondere sluiscomplexen en boogbruggen vormen een grootschalige infrastructurele ingreep die harmonieus in het Twentse landschap is ingepast en daarvan een essentieel onderdeel vormt, dat niet meer weg te denken is.

De sluis bij Eefde werd in 1933 in gebruik genomen. Het was een van drie sluiscomplexen die het verval van totaal 23 meter moesten overbruggen. De sluis bij Eefde had een verval van acht meter, die bij Delden zes meter en bij Hengelo negen meter. Behalve de sluis met een schutkolk die steeds 140 meter lang en 12 meter breed was, werden aan de complexen in Eefde en Delden gecombineerde gemalen en aflaatwerken toegevoegd. Zo kon het kanaal enerzijds overtollig water uit het bovengelegen stroomgebied afvoeren maar ook bij een lage waterstand vanuit de IJssel gevoed worden. De kwaliteit van de beeldbepalende sluiscomplexen is zo hoog dat zowel het complex bij Wiene (Delden) als dat bij Hengelo in het kader van het Monumenten Selectie Project (MSP) is voorgedragen als rijksmonument.

Rijksmonument sluiscomplex De Waarbeek

Sluiscomplex 'De Waarbeek' heeft sinds 1999 de status van rijksmonument en bestaat uit een kolksluis met dubbele heftoren en een machinegebouw met daaronder schuifdeuren, een dieselmemaal, een blok van een sluismeesterwoning en drie sluiswachterswoningen, een klein transformatorgebouw en een brug. Het sluiscomplex dateert uit 1930-1936 en is van cultuurhistorisch belang vanwege:

- het belang van het kanaal als infrastructurele ingreep om Twente in verband met de ontwikkelingen op het gebied van de industrie beter te ontsluiten;
- de architectonische kwaliteit en gaafheid van de complexonderdelen;
- de hoge ensemblewaarde van het complex;
- de uitzonderlijk markante situering van het complex in het landschap, en gaafheid van de complexonderdelen.

Naamgeving: Twentekanalen of Twente-Rijnkanaal?

Bij de eerste plannen voor een kanaalverbinding naar Twente in het begin van de twintigste eeuw werd uitgegaan van een aansluiting op de Rijn bij Lobith omdat de IJssel te ondiep was. De naam Twente-Rijnkanaal kwam in zwang.

Door de slechte overheidsfinanciën kwam het plan op de lange baan, ook nadat de vereiste bijdragen van belanghebbenden waren toegezegd. In 1928 werd eindelijk besloten tot aanleg over te gaan en wel van het deel van de IJssel bij Zutphen (Eefde) tot Enschede; dit was mogelijk omdat het probleem met de lage waterstand in de IJssel was opgelost. Het deel naar Lobith zou eventueel later worden aangelegd wat echter nooit gebeurde: in 1940 werd definitief besloten dat de tak naar de Rijn niet zou worden gerealiseerd. Het Twente-Rijnkanaal werd het Twentekanaal.

Wij zijn Haafkes

Aannemersbedrijf Haafkes is een familiebedrijf dat 'bouwt' op 90 jaar ervaring en nog steeds voorop loopt in de markt. Is het alleen de combinatie van passie en een gezonde dosis

Twentse nuchterheid? We vragen het Fons en Lucas, ondertussen al weer de derde generatie Haafkes aan het roer.

Anticiperen op een veranderende maatschappij

"Je moet scherp blijven en visie tonen!" Fons vervolgt: "Wij zetten bewust in op de toekomst. Nieuwe ontwikkelingen gaan wij niet uit de weg. Sterker nog, daar willen wij graag in voorop blijven lopen. Neem bijvoorbeeld BIM of LEAN. Deze technieken en methoden bieden veel nieuwe en betere inzichten. Hierdoor kunnen wij ook onze manier van werken optimaliseren en efficiënter werken. En dat heeft ook effect op onze kostprijs, waardoor wij onze opdrachtgevers scherpere aanbiedingen kunnen doen."

<https://www.haafkes.nl/>

5. Meldpunt Cultureel Erfgoed Enschede.

Het Meldpunt Cultureel Erfgoed Enschede is een centraal informatiepunt, dat een breed publiek in de gelegenheid stelt om melding te doen van bedreigd, onbekend en/of ondergewaardeerd historisch erfgoed in de gemeente Enschede.

De doelstelling van het Meldpunt is het leveren van een inhoudelijke bijdrage aan het behoud en waardering van karakteristieke, beeldbepalende gebouwen, objecten, landschappelijke elementen en structuren. Het resultaat van de melding kan zijn dat initiatieven worden ontwikkeld tot mogelijk behoud en/of ontwikkeling van een object.

Daarnaast kunnen we via ons maandelijkse Erfgoed Magazine en de website aandacht schenken aan de melding.

Met onze eigen kennis en de kennis uit ons (inter)nationale en regionale netwerk op het gebied van herontwikkeling, exploitatie & instandhouding, juridische zaken en (digitaal) informatiebeheer denken we graag mee met het erfgoedveld binnen de gemeente Enschede.

Met de inzender van de melding overleggen wij of een en ander geschikt is voor publicatie. Uitsluitend met toestemming van de inzender gaan wij over tot eventuele publicatie.

Het meldpunt is gestart op 1 januari 2019 en u kunt uw bericht versturen via het blokje "Meldpunt Cultureel Erfgoed" onderaan iedere webpagina van onze website www.cultureelerfgoedenschede.nl of klik [HIER](#)

6. Doopvonten dor de eeuwen heen. (5)

Deze romaanse doopvont (links) is gemaakt van Bentheimer zandsteen en dateert van circa 1200-1300.

Het exemplaar komt uit Drenthe en is momenteel eigendom van het Drents Museum in Assen.

Toen de Vereniging Rembrandt pas was opgericht, meldden zich regelmatig bestuursleden met suggesties voor aankopen. Zo ook de heer Schiffer uit Assen, die graag zes afgedankte romaanse doopvonten voor het Drents Museum wilde kopen voordat de plaatselijke dominees ze zouden hebben weggedaan.

De Vereniging leende hem daartoe vierhonderd gulden en voorkwam zo waarschijnlijk dat de doopvonten eindigden als kalkbakken of voedertroggen.

Nog niet zo lang geleden werden de stoere objecten weer in enkele Drentse kerkjes teruggeplaatst, o.m. te Roden, Vries en Zweeloo.

De dertiende-eeuwse gotische vonten bestaan uit een ronde kuip, een schacht en een vierkante voet. De versiering wordt gevormd door een of twee horizontale ranken met druiventrossen tussen touwranden, boven een rand met gestileerde waaivormige bladeren (palmetten).

In Sleen is de palmettenzone door een wijnrank vervangen.

Verbonden met de schacht zijn vier dierfiguren (wellicht leeuwen) of mensfiguren van onduidelijke identiteit (Vries en Zweeloo) ter ondersteuning van de kuip gebeeld.

De vont in Vledder is vermoedelijk ouder en wijkt van dit algemene patroon af: zij heeft een met boogjes, een ruitpatroon en een touwrand versierde kuip die zich zonder duidelijke overgang voortzet in de door vier zuiltjes vergezeld schacht.

Uit het eerste kwart van de vijftiende eeuw zijn de achtkante vonten in Roderwolde (de grootste van Nederland), Schoonebeek en Zweeloo. Zuidlaren bezat een dertiende-eeuwse vont van donkere hardsteen, afkomstig uit Namen (België). Een fragment ervan bevindt zich in het Drents Museum.

In Drenthe zijn alleen stenen doopvonten bewaard gebleven.

Ze dateren van mogelijk het eind van de twaalfde eeuw (Vledder) tot en met het eerste kwartaal van de vijftiende eeuw.

Het overgrote deel is gehouwen uit één blok, nabij Bentheim (Duitsland) gewonnen zandsteen en in voltooide staat naar Drenthe vervoerd, eerst via de Vecht of de Eems en de Hunze en vervolgens met karren.

De onderlinge gelijkenis van de dertiende-eeuwse vonten is groot. In het bijzonder de vonten van Norg, Peize, Roden en Vries tonen onderling slechts geringe variatie.

De doopvonten werden na de Reformatie aan het gebruik onttrokken. Zij vonden - voor zover ze niet werden kapotgeslagen - een plaats in toren of pastorietaal maar ook wel een bestemming bij smid of veehouder. Van 1883 tot 1896 werden vele vonten aan het Provinciaal Museum van Drenthe (nu Drents Museum) verkocht of geschonken. Sinds 1952 zijn de vonten op een enkele uitzondering na in bruikleen in de kerken teruggekeerd.

Literatuur

Lit.: G. de Leeuw, Drentse doopvonten van Bentheimer zandsteen (Assen 1977)

7. Nieuw op onze website.

Wij informeren u graag over nieuwe items op onze website www.cultureelerfgoedenschede.nl:

- [De watertoren aan de Reggestraat in Almelo.](#)
- [De Pijpenstraat in Enschede](#)
- [Espoortstraat in Enschede](#)
- [Kasteel Saterslo in Saasveld.](#)

8. De watertoren Almelo. (rijksmonument)

De watertoren Almelo omstreeks 1950.

Twentse watertorens zijn doorgaans rond en gebouwd van baksteen. De markante Almelse toren - een rijksmonument - is vierkant en van beton. Het gebouw is ruim 38 meter hoog en het reservoir kan 750 kuub water bevatten, destijds de grootste capaciteit van de Overijsselse watertorens.

De watertoren staat aan de Reggestraat 7, midden in een woonwijk. Door het imposante voorkomen en zijn hoogte is het een beeldbepalend gebouw in Almelo.

De huidige eigenaar wil graag in de watertoren wonen. Dat vraagt om een ingrijpende verbouwing en aanpassing van de hoge kolos, alles binnen de regels van Monumentenzorg. Maar dat er al negen jaar niets gebeurt, is de toren aan te zien. Het erfgoed verpaupert, van

onderhoud is geen sprake. De 'wildernis' aan de voet van de luchtreus groeit. Alg rukt op, zwarte aanslag ontsiert de gevels. Enig respect voor dit ooit zo trotse Almelose rijksmonument is op dit moment ver te zoeken. De teloorgang vloekt met het mooie verleden van deze blikvanger.

De watertoren aan de Reggestraat 7 in Almelo.

foto: SCEE

Het gebouw is alleen al uniek vanwege de bijzonder vormgeving. De betonnen functionalistische watertoren is in 1926 in opdracht van de Algemene Waterleiding Maatschappij Almelo gebouwd naar een ontwerp van de architect G. Halbertsma en de ingenieur J. Buining. Aannemer B. Stegehuis en Zoon voerde het werk uit.

De toren is een kopie van een inmiddels afgebroken watertoren die in 1916 in Velsen (NH) is gebouwd. De vensteropeningen in de schacht zijn tijdens een restauratie in 1973 dicht gezet. Enkele jaren later is de blauw en grijze beschikdering aangebracht om de verticale geleding van de watertoren te benadrukken.

In 1997 is de watertoren opgenomen in het register van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed met de volgende waardering:

De betonnen watertoren is van cultuur,- architectuurhistorisch en stedenbouwkundig belang vanwege:

- het belang van de watertoren in de geschiedenis van de Almelose waterleiding;
- de functionalistische vormgeving;
- de constructie in gewapend beton;
- de beeldbepalende situering van de watertoren in Almelo als oriëntatiepunt;
- de zeldzaamheid van een functionalistische betonnen watertoren in Twente.

Bron: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

SPACEWINNER
HELPT JE MET RUIMTE

Advertorial
Opslagruimte huren in Oost Nederland.

Huur je opslagruimte bij Spacewinner, dan ontvang je altijd de hoogste kwaliteit en de beste prijs. Gegarandeerd! Vind je

ergens anders – bijvoorbeeld door een actie – een betere deal? Dan ontvang je van ons 10% extra korting. Informeer gerust naar deze en onze andere garanties.
Al bijna twintig jaar biedt Spacewinner extra ruimte voor particulier en bedrijf. Vele duizenden huurders gingen je voor. Vrijwel allemaal bevelen ze ons aan bij vrienden, familie, kennissen of collega's. Kijk gerust op de verschillende review platforms.
Kanaalstraat 219 | 7547 AS Enschede
[053 206 09 90](tel:0532060990)
enschede@spacewinner.nl
www.spacewinner.nl

9. Gun Enschede kleur op de wangen.

Steden zijn het kloppende hart van onze samenleving. Ze zijn plekken van ontmoeting, groei en ontwikkeling. Toch kraakt dit hart steeds vaker in zijn voegen. Woningnood, verouderde infrastructuur, hittestress, sociale ongelijkheid en klimaatverandering stellen onze steden voor ongekende uitdagingen. Het is duidelijk: stedenbouwkundige vernieuwing is niet langer een optie - het is een noodzaak. Maar de vraag is niet *of* we moeten vernieuwen, maar *hoe en wanneer*.

Veel Nederlandse steden zijn ontworpen in de twintigste eeuw, een tijd waarin auto's de norm werden, woonwijken werden gescheiden van werkgebieden en beton synoniem stond voor vooruitgang. Deze erfenis drukt nog steeds zwaar op ons ruimtelijk systeem. Monofunctionele wijken, afgesloten industrieterreinen en versnipperde groenvoorzieningen creëren meer problemen dan ze oplossen. Jongeren trekken weg, ouderen vereenzamen en het stedelijk klimaat warmt op.

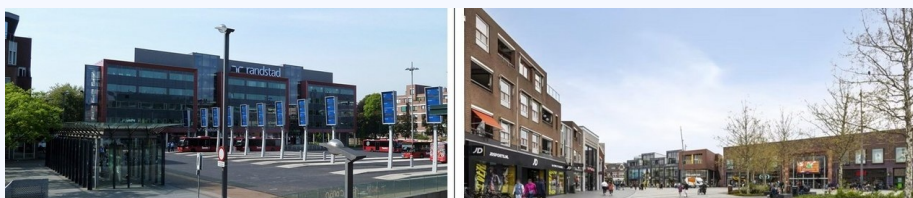

Nieuwe eisen, oude structuren

De eisen van vandaag zijn anders: wonen, werken en ontspannen moeten dicht bij elkaar komen. Mobiliteit moet duurzaam, de openbare ruimte uitnodigend en energiegebruik circulair. Maar onze ruimtelijke ordening hinkt achter de feiten aan. Gemeenten worstelen met trage besluitvorming, gefragmenteerde wetgeving en de druk van projectontwikkelaars die winst boven kwaliteit stellen.

En dat laatste zie je in een gebrekkige en verarmde ontwerparchitectuur waarbij de 'blokkendoos' met name in het centrum van Enschede favoriet is geworden.

Projectontwikkelaars hebben weinig of geen belang bij een in het oog springende architectuur van woongebouwen. Hier regeert de marktwerking en dus het financiële eindresultaat. De binnenstad van Enschede is voor een belangrijk deel historisch en je mag toch veronderstellen dat nieuwbouw hierop moet aansluiten. Maar helaas is de 'blokkendoos' nog altijd favoriet in onze binnenstad.

Creatieve architectuur wordt vaak geprezen om haar innovatieve en expressieve benadering van ontwerp, waardoor het de grenzen van traditionele bouwmethoden verlegt. Het stimuleert

originaliteit en kan leiden tot unieke, iconische structuren en gebouwen die Enschede karakter geven. Voor volgende generaties zijn het de nieuwe monumenten maar dat moet dan wel de moeite waard zijn.

Echter, kritieken richten zich soms op het feit dat creatieve architectuur niet altijd functioneel of duurzaam is. Soms wordt er teveel gefocust op esthetiek en originaliteit, waardoor praktische aspecten zoals gebruiksgemak, energie-efficiëntie en onderhoud minder aandacht krijgen. Daarnaast kan het hoge kosten met zich meebrengen, wat de haalbaarheid en toegankelijkheid beperkt.

Kortom, creatieve architectuur biedt veel potentieel voor innovatie en visuele impact, maar het is belangrijk dat het ontwerp ook praktisch en duurzaam blijft om echt waardevol te zijn op de lange termijn.

Gelukkig zijn woningbouwcorporaties in Enschede er zich meer bewust van dat een monocultuur van huisvesting mensen niet gelukkig maakt. We zien gelukkig steeds meer creatieve ontwerpen van woningen/appartementencomplexen; een mooi voorbeeld is de nieuwe wijk Boswinkel-Zuid.

Durven kiezen voor kwaliteit

Wat nodig is, is politieke moed en ruimtelijk idealisme. Stedenbouw moet terugkeren naar haar oorspronkelijke missie: het ontwerpen van leefbare, toekomstbestendige steden. Daarbij horen scherpe keuzes: stoppen met bouwen in kwetsbare gebieden, investeren in herstructurering van bestaande wijken en het centraal stellen van sociale, ecologische en historische waarden.

Ook voor de wijk Pathmos waar woningen onbewoonbaar zijn verklaard, ligt een opdracht voor het gemeentebestuur om de originaliteit en het karakter van deze unieke wijk te behouden.

Ook burgers moeten meer zeggenschap krijgen - niet alleen via participatiebijeenkomsten achteraf, maar aan de ontwerptafel zelf. De ontwikkeling van onze stad is geen project, maar een collectief (erf)goed.

Foto's: SCEE.

In dagblad Tubantia van 20 augustus 2025 hebben wij er een opinie over geschreven. Wilt u het volledige artikel lezen? Klik dan [HIER](#).

OPINIE

‘Gun Enschede kleur op de wangen’

Enschede verdient in stedenbouwkundig opzicht meer kleur op de wangen. Vernieuwen is noodzaak, schrijft John Nijhuis van de Stichting Cultureel Erfgoed Enschede.

Steden zijn het kloppend hart van onze samenleving. Ze zijn plekken van ontmoeting, groei en ontwikkeling. Toch

In 1906 doen restauratiearchitect Marie Adrianus van Nieukerken en zijn steenhouwers in Breda een bijzondere ontdekking. Tijdens de restauratie van de Grote Kerk vinden zij tussen de muren van een van de zijtorens aan de noordkant een kat die door weer en wind een ware mummie geworden is. Het dier moet er al eeuwen liggen.

Van Nieukerken neemt hem als curiositeit mee naar huis. Tien jaar later, in 1916, toont hij het diertje op een kattententoonstelling in Den Haag. Pas in 2020 duikt de kattenmummie weer op en wel op de zolder van Huys te Warmont. In dat zelfde jaar keert het dier terug naar de kerk in Breda.

De vraag is natuurlijk: hoe oud is deze kat? Er is uitgebreid onderzoek gedaan: er is een computertomogram gemaakt en een koolstofdatering gedaan.

Wat blijkt? De mummiekat is met ruim 95% zekerheid bijna zeshonderd jaar oud.

Daardoor is het aannemelijk dat de kat tijdens de bouw van de Onze-Lieve-Vrouwekerk, zoals die voor de reformatie genoemd wordt, ergens tussen 1440 en 1460 als bouwoffer ingemetseld is door de veronderstelde bouwmeesters, de familie Keldermans.

In de late middeleeuwen is het namelijk niet ongebruikelijk een bouwoffer te brengen om de duivels en de boze geesten te bezweren.

Foto: Rijksdienst Cultureel Erfgoed.

Er is aan alle bovenbouw basisschoolleerlingen in Breda gevraagd om een mooie naam voor de kat te bedenken. De jury heeft gekozen voor Polleke, de naam die geïnspireerd is door het grafmonument van Jan II van Polanen uit 1378 in de kerk.

Sinds juni van dit jaar is de mummiekat in de Grote Kerk te bekijken. De kleine duivelverdrijver heeft een nieuwe rustplaats gevonden aan zijn vertrouwde noordzijde van de kerk.

Bron:

* Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed

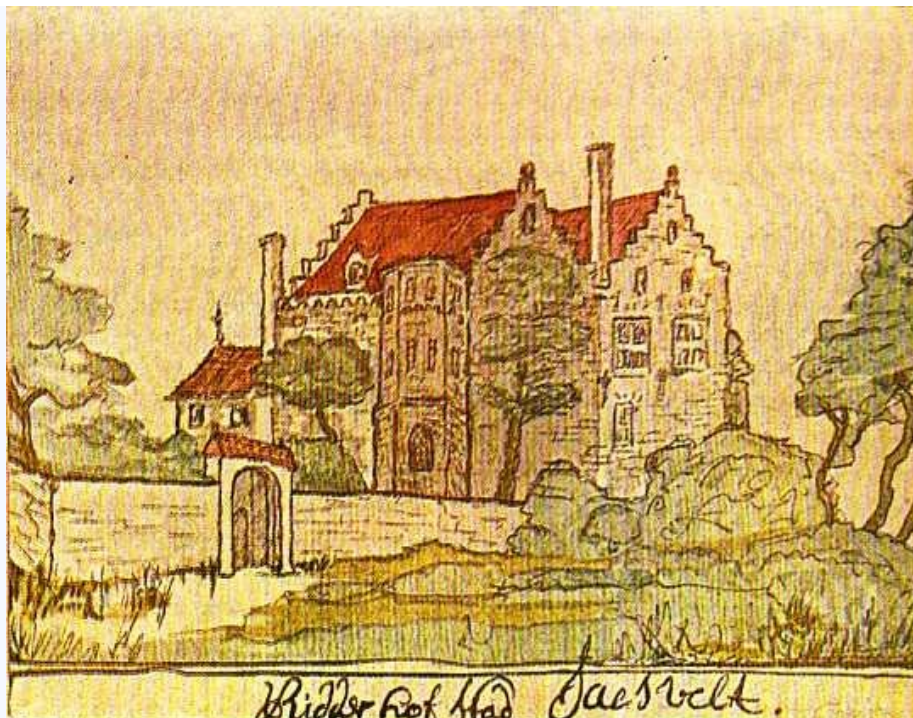
* Marieke Wiegel, Hendrik Jan Tolboom

11. Enschede Boulevard 1945 omstreeks 1970.

Een video van Willem Janssen over de binnenstad van Enschede. Ruim 55 jaar geleden opgenomen en toch nog zeer herkenbaar. video zonder geluid.

12. Kasteel Saterslo in Saasveld.

Op de plek van de St. Plechelmuskerk in Saasveld heeft vroeger kasteel Saterslo gestaan. De grachten zijn er nog.

Het kasteel is oorspronkelijk een middeleeuwse havezate en wordt voor het eerst vermeld in kronieken rond 1360–1361, als bisschop Jan van Arkel het belegert omdat Godeke van Saterslo ontrust veroorzaakt. Na onderhandelingen worden kasteel en blokhuis ontmanteld.

Via erfopvolging komt het bezit bij de familie Van Reede die het kasteel herbouwt en uitbreidt. In 1514 onder leiding van Adriaan van Reede en later opnieuw na branden in 1523 wordt de burcht krachtiger herbouwd.

De broers Hendrik en Godert (Govert) van Reede raken in 1573 slaags met elkaar over de boedelverdeling van hun ouders. De Spaansgezinde Hendrik is domheer van Munster en vindt dat hij is benadeeld. Met Spaanse hulp veroverf of bezet hij het (leegstaande) huis Saasveld (Saesveld). Hendrik trouwt in 1574 met de Elisabeth gravin van Mansfeldt en gedraagt zich als eigenaar van Saasveld.

In 1580, wanneer Twente door de verrader Rennenberg opnieuw in de frontlinies terechtkomt, verlangt de staatse Godert het beheer over het strategisch gelegen kasteel terug. Hendrik legt het verzoek van zijn broer en van stadhouder Rennenberg naast zich neer omdat hij 'het kasteel alleen wil behoeden voor een overval'.

Op 10 mei 1580 (vlak na het verraad van Rennenberg op 3 maart 1580) slaagt Godert erin het kasteel ongeschonden door de staatsgezinde drost van Twente, Goossen van Raesfelt, te laten innemen. Het wordt daarna door acht soldaten van de graaf Van Hohenlohe bewaakt om te voorkomen dat Spaanse soldaten zich er nestelen, maar in 1593 valt het huis opnieuw in Spaanse handen. Na de Tachtigjarige Oorlog wordt de familie Van Reede opnieuw met Saasveld beleend.

Foto rechts: Een steen met het wapen van Van Reede bij de ingang van de kerk.

Op de voormalige kasteellocatie staat nu de St. Plechelmuskerk, als opvolger van de schuilkerk die al in de zeventiende eeuw binnen het kasteel is ingericht. De huidige kerk is uit 1926 en gebouwd op het kerkeiland dat wordt omringd door de oorspronkelijke buitengracht van Saterslo. In de kerktuin liggen nog sporen van het vroegere kasteel; een vijver markeert de plek waar het slot heeft gestaan en monumentale bomen (zoals een honderdvijftig jaar oude beuk en plataan) flankeren de tuin.

De St. Plechelmuskerk op de plaats waar vroeger kasteel Saterslo stond. De waterput stamt nog uit de kasteel periode.

Wilt u de volledige publikatie over de geschiedenis van kasteel Saterslo lezen? Klik dan [HIER](#).

13. Subsidie gemeentelijk monument.

Drie woningen aan de C.J. Snuijstraat, gemeentelijk monument. (Foto: SCEE)

Bent u eigenaar van een gemeentelijk monument? Dan kunt u weer gebruikmaken van de Monumentenwachtregeling en nu subsidie aanvragen. Deze regeling is bedoeld om eigenaren te ondersteunen bij het behoud en onderhoud van hun monumenten en houdt in dat monumenteigenaren een subsidie kunnen aanvragen ter hoogte van de abonnements- en inspectiekosten door Monumentenwacht Overijssel.

Helaas is deze subsidie voor u als monumenteigenaar in de gemeente Enschede niet van toepassing. Het is de gemeente Dinkelland die dit voor haar monumenteigenaars in het leven heeft geroepen en met succes. Tijdens een inspectie wordt de bouwkundige staat van het monument gecontroleerd en ontvangt de monumenteigenaar een rapport met een

onderhoudsadvies.

Waarom hebben wij deze subsidieregeling niet in Enschede, zult u vragen. Een goede vraag waar wij geen antwoord op hebben. Maar het zou voor monumenteigenaars in Enschede een opsteker zijn zodat men actueel op de hoogte is van de bouwkundige staat van het monument. Wij zullen aan dit onderwerp in ieder geval nog eens aandacht schenken.

14. Willy Berends voor de tweede keer in de fout.

*De Grote Kerk in Enschede.
(Foto: SCEE)*

De schrijver en amateuronderzoeker is voor de tweede keer in de fout gegaan door illegaal onderzoek te doen naar menselijke skeletdelen onder de vloer van de Grote Kerk in Enschede en onderzoek naar een loden grafkist in de Hervormde Kerk in Zweeloo.

In samenwerking met Olaf Visscher werden door Willy Berends onder de vloer van de Grote Kerk in Enschede menselijke resten opgegraven, zonder toestemming van de gemeente Enschede, die eigenaar is van de kerk. Men dacht mogelijk de skeletresten van de oudste Enschedeër te hebben gevonden, maar die veronderstelling is onbewezen en zeer speculatief.

De gemeente Enschede was niet blij met deze "inbreuk op erfgoed". Je kunt je overigens afvragen hoe het mogelijk is dat iemand zomaar, zonder de benodigde toestemming, onder de vloer van de Oude Kerk kan gaan graven.

"Alle regels die overtreden konden worden, zijn overtreden." Daarmee maakte VVD-wethouder Malkis Jajan van Enschede in één klap elk onderzoek naar een gevonden eeuwenoud menselijk bot onmogelijk. Het bot zal dan ook in stilte worden herbegraven.

Regioarcheoloog Eva Kaptijn zegt hierover: "Het is waarschijnlijk een menselijk bot, maar het is weggehaald uit de plek waar het thuishoorde." Archeologisch onderzoek kan alleen worden uitgevoerd in opdracht van de gemeente Enschede, door een erkend en gecertificeerd archeologisch onderzoeksbureau, en dan nog onder supervisie van de provinciaal archeoloog.

*De Hervormde kerk in Zweeloo Drenthe.
(Foto: Wikipedia)*

En nu is het voor de tweede keer raak. De provincie Drenthe heeft aangifte gedaan van vernieling in de historische Hervormde Kerk van Zweeloo, een rijksmonument, onder aansporing van de Twentse schrijver en amateuronderzoeker Willy Berends. In het Hervormde kerkje is de afgelopen jaren herhaaldelijk gegraven naar een vermoedelijke middeleeuwse grafkist van lood. Dit is opnieuw aanleiding geweest voor de provinciaal archeoloog van Drenthe om aangifte te doen bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en bij de Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed. Volgens de provinciaal archeoloog is de Erfgoedwet overtreden en Berends wist dat er niet gegraven mocht worden. Je kunt je nu toch wel afvragen hoe het mogelijk is dat Berends, die zeer begaan is met de geschiedenis van Twente en hierover onlangs nog een boek heeft geschreven, het niet zo nauw neemt met de ethische normen en wettelijke regels. Willy Berends is goed in het schrijven over de geschiedenis van Twente en Drenthe, maar laat onderzoek naar archeologisch erfgoed aan deskundigen over.

15. Open Monumentendag Enschede.

Op zaterdag 13 en zondag 14 september 2025 vinden de **Open Monumentendagen** plaats. Dit jaarlijkse evenement wordt in september in veel Europese landen georganiseerd. Tijdens deze dagen zijn monumenten die normaal niet toegankelijk zijn, speciaal voor het publiek opengesteld.

Het thema van dit jaar is '**Erfgoed & Architectuur**'. Ook in Enschede openen diverse monumenten op 13 en 14 september hun deuren.

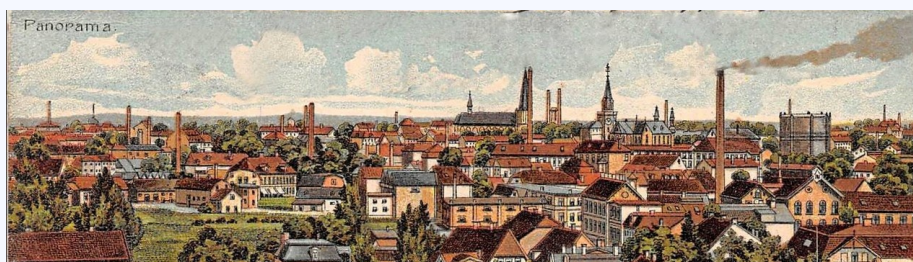
Wilt u weten welke locaties u kunt bezoeken tijdens de Open Monumentendagen? Klik dan [hier](#).

Stadsvilla "Martha Oord" is tijdens de Open Monumentdagen opgesteld voor publiek. De villa is gebouwd in 1909 naar een ontwerp van architect Gerrit Beltman in opdracht van het echtpaar B.J. Blijdenstein – Marsman, die er lange tijd hebben gewoond. Glanzende marmeren vloeren, een imposante trap, een luxueuze eetkamer. Het is allemaal weer aanwezig, na een grondige renovatie. Foto: SCEE.

16. Kasteel Kronborg in Denemarken. UNESCO-Werelderfgoed.

Kasteel Kronborg in Helsingør, Denemarken, is een imposant renaissancekasteel uit de 16e eeuw, strategisch gelegen aan de Sont. Het diende zowel als koninklijk slot als tolplaats voor passerende schepen en staat sinds 2000 op de UNESCO-Werelderfgoedlijst. Wereldwijd is het bekend als het decor van Shakespeare's *Hamlet*, waarin het "Elsinore" wordt genoemd. Bezoekers kunnen de koninklijke zalen en de grote balzaal bewonderen, afdalen in de donkere kazematten waar de legendarische Holger Danske zou rusten, en genieten van het uitzicht over de Sont tot aan Zweden. Met tentoonstellingen, rondleidingen en zomerse *Hamlet*-voorstellingen biedt Kronborg een unieke mix van geschiedenis en beleving.

Deze e-mail is verstuurd aan {{email}}. • Als u geen nieuwsbrief meer wilt ontvangen, kunt u zich [hier afmelden](#). • U kunt ook uw [gegevens inzien en wijzigen](#). • Voor een goede ontvangst voegt u info@cultureelerfgoedenschede.nl toe aan uw adresboek.

